

ЕВРОПСЬКА ХАРТА РЕГІОНАЛНИХ ВАДЬ МЕНШИНОВИХ ЯЗЫКУВ

Стразбург, 5 новембра 1992 г.

ПРЕАМБУЛА

Державы – члены Союза Европы, што пудписали сесю харту, рахувучи, што цілёв Союза Европы є досягнення булшой єдности межи его членами, в частности, про сохраненя и реалізованя ідеалув и прінціпув, што презентувуть їх сосполное наслідство;

рахувучи, што захраненя історичных регіоналных языкув вадь языкув меншин Европы, из котрых подекотрі суть пуд погрозов исчезненя, помагать розвито культурного богатства и традицій Европы;

рахувучи, што право хосновати ся регіоналным языком вадь языком меншин у личному вадь у сосполному животі є неуд'ємлемим правом у соотвітствіи из прінціпами, котрі суть зафікованими у Межинародному пактови за горожанські и політичні права, и у согласіи из Европськов конвенцієв за захорону прав чоловіка и основных свобод;

принимавучи на позур працу, што была учинена в рамках СБСЕ и, в частности, Гелсінський заключный акт 1975 года и Документ копенгагенського засіданя 1990 года;

пудчеркувучи значеня взаимного обогаченя культур и языкув многообразности и розумівучи, што охрана и розвой регіоналных языкув вадь языкув меншин не годні осуществляти ся на кару офіціалным языкам и необходимости їх изглядованя;

розумівучи, што охрана и пудпорованя регіоналных языкув вадь языкув меншин у державах и регіонах Европи представляють собов важный вклад у будованя Европы, што ся основує на прінціпах демократії и культурного рознообразія у рамках народностного суверенітета и теріторіалної цілости;

принимавучи на позур особі условія и історичні традиції у розличных регіонах европських держав,

согласили ся у нижеозначеному:

ЧАСТЬ I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Статья 1. – Определеня

Про цілі сєї Харты:

а) термин регіоналні языки вадь языки меншин обозначавуть языки, котрі:

і. за традицієв хоснують ся на дануй теріторії державы обывателями сєї державы, што представляють собов групу, котра є числом меншим, ги обывательство державы; и

іі. одличає ся уд офіціалного языка вадь языкув сєї державы

Оны не тримають у собі ни діалекты державного языка вадь языкув сєї державы, ни языки мігрантув;

б) термин теріторія, на котруй хоснує ся регіоналный язык вадь язык меншин означає географічний район, у котрум спомнянутый язык є способом комунікації части обывательства, и сесе є оснований про приятя розличных мір охраны и розвою, за што голосить ся харта;

с) термин нетеріторіалні языки означавуть языки, хосновані обывателями державы, котрі удличавуть ся уд языка вадь языкув убсталого обывательства державы, айбо котрі, супроти їх традиційного хоснованя на теріторії державы, не годні быти язані из даякым конкретным районом.

Стаття 2. – Обязательства

1. Каждый участник обязує ся тримати положєня части II гу вшиткым рєгіональным языкам вадь языкам меншин на котрых говорят на ёго теріторії и котрі соотвітствуют определєню статі 1.

2. Позад статі 3 в удношеню каждого языка, што указанный при ратіфікації, прияті вадь одобрєні, каждый участник обязує ся хосновати мінімум тридцять пять пунктув вадь пудпунктув, выбранных из положєнь части III Харты, хоснувучи мінімум по три выбрانی из статі 8 и 12, и по єдному, выбраному из статі 9, 10, 11 и 13.

Стаття 3. – Практичні міры

1. Каждая держава, што ся договорять, определять у властному документі за ратіфікацію приятя вадь одобрєня каждый рєгіональный язык вадь язык меншины авадь офіціальный язык, котрый меньше хоснує ся на ушиткуй вадь на части ёго теріторії, гу котрому ся примінявуть пункты, выбрانی послі статі 2, пункта 2.

2. Каждый участник годен пудніше дати знати Генералному тайникови, што вун соглашає ся из обязательствами, што вутікавуть из положєня того пункта Харты, котрый не быв указанный у ёго документови за ратіфікацію, прияті вадь одобрєні, авадь про вто, што пункт 1 сєї статі буде ним хосновати ся гу иншакым рєгіональным языкам вадь языкам меншин авадь гу иншым офіціальным языкам, котрі у меншуй мірі хоснують ся на усой вадь на части ёго теріторії.

3. Обязательства, котрі суть у пережому пунктови, розпозіровуть ся, ги неуддорвима часть ратіфікації, приятя вадь одобрєня и мавуть ипен тоту же силу уд дня обявлєня за них.

Стаття 4. – Существующі режимы охраны

1. Нич из сєї Харты не може розуміти ся, ги ограничєня вадь нарушєня прав чоловіка, гарантованных Европськов конвенцієв про права чоловіка.

2. Положєня сєї Харты не годні ограничовати май благоприятні про меншинства положєня, котрі тычуть ся статуса рєгіональных вадь меншиновых языкув вадь правового режима личности, и удносять ся гу меншинствам, котрі годні существовати у участника вадь содержать ся у соотвітствующих двостороніх и многостороніх соглашениях.

Стаття 5. – Существующі обязательства

Нич из сєї Харты не годно обясняти ся, ги пудрозуміваюче ся право гу участи у такуй діяльности вадь осуществляти такі діятельства, котрі перечать цілєм Устава ООН вадь иншым обязательствам межинародного права, прінціпови суверенітєта и теріторіальной єдности держав.

Стаття 6. – Інформація

Каждый участник обязує ся слідковати за тым, обы заинтересовані власти, організації и личности были інформовані за права и обязательства, што поставлені сєв Хартов.

ЧАСТЬ II.

ЦІЛІ И ПРНЦЫПЫ, КОТРИ МУСЯТЬ ДОТРИМОВАТИ СЯ УДПОВІДНО ГУ ПУНКТОВИ 1 СТАТІ 2.

Стаття 7. – Цілі и прінціпы

1. Каждый участник будує свою політику, законодавство и практику у одношеню гу рєгіональным языкам вадь языкам меншин на теріторіях, де тоты языки хоснують ся и у соотвітствії из положєнєм каждого языка, основуючи ся на таких цілєх и прінціпах:

а) признаня рєгіональных языкув вадь языкув меншин, ги способ удображєня культурного богатства;

б) честованя географічного району каждого регіонального вадь меншинового языка из цілѣв обеспечити, обы существующое вадь новое адміністративное ділення не создавало перепоны розвою регіонального вадь меншинового языка

с) необходимость рішительных діяльностей у пудпорованю регіональных и меншиновых языкув у цілѣх їх сохраненя;

д) пудпорованя хоснованю регіональных вадь меншиновых языкув в устнуй и писемнуй формі у сосполному и приватному животі и інспірація сѣго хоснованя;

е) охрана и розвой языкув у сферах, што охоплюють ся сѣв Хартов межи группами, котрі хоснують регіональні языки вадь языки меншин и иншакими группами обывателюв державы, де язык хоснують у идентичнуй вадь похожуй формі а такой установленя культурных контактув из такыма группами обывателюв у державі, котрі хоснують иншакі языки;

ф) засобляня надлежачых форм и способу изученя и изглядованя регіональных вадь меншиновых языкув на ушиткых соотвітсвуючых стадіях;

г) засобляня особам, котрі не знають говорити на регіональному вадь меншиновому языкови и жыють у районі, де їх хоснують, можность изученя регіональных вадь меншиновых языкув;

h) пудпорованя изученю и изглядованю регіональных и меншиновых языкув на університетах вадь аналогічных істітуціх

і) розвой удповідных форм межинародностного обміна у вопросах, што содержат ся у суй Харті и тичуть ся регіональных и меншиновых языкув, котрима еднако хоснують ся у удвох вадь булше державох;

2. Каждый участник обязує ся ліквідовати, ги ищи сѣго не учинив, усякі неоправдані розличности, вуключеня, ограниченя вадь преференціі, котрі тичуть ся гу хоснованю регіональных вадь меншиновых языкув и мавуть цілѣв шкодити вадь угрожати охрані ци розвою языкув. Принятя спеціальных мір гу одношеню регіональных вадь меншиновых языкув у цілѣх досягнути рувности межи особами, котрі хоснують сѣі языки и иншыми обывателями, и у котрых їх особеності не трактувуть ся, ги акт діскримінаціі супроти тых особ, котрі хоснують май поширені языки.

3. Каждый участник обязує ся удповіднима мірами углубляти взаємопохопленя межи языковыма группами державы и путѣм вклученя честованя, порозуміня и терпимости гу регіональным вадь меншиновым языкам у число задач вошколованя у своїх державох и стімулєвати медію гу досягеню сѣі цілі.

4. При определені властной політики гу регіональным вадь меншиновым языкам каждый участник принимать на позур нужды и стремліня тых групп обывателюв, котрі хоснують регіональні вадь меншинові языки.

5. Каждый участник обязує ся хосновати *mutatis mutandis*, прінціпы, перечислені у пережых пунктах 1-4 за нетеріторіалні языки. Характер и масштабы мір, принятых про осуществліня сѣі Харты у одношеню гу сьым языкум мусят определіати ся из урахованям нужд, стремлінь при честовані традицій и особеностей групп, котрі хоснують соотвітсвуючі языки.

ЧАСТЬ III.

МІРЫ, ЗАСОБЛЯЮЧІ ХОСНОВАНЮ РЕГІОНАЛЬНЫХ ЯЗЫКУВ ВАДЬ ЯЗЫКУВ МЕНШИН У СОСПОЛНОМУ ЖЫВОТІ ПОДЛЯ ОБЯЗАТЕЛСТВ ЗА СТАТѢВ 2, ПУНКТОМ 2

Статья 8. – Вошколованя

1. Каждый участник обязує ся у рамках теріторії, де сякі языки хоснуют ся у соотвітствіі гу положеню каждого из сьых языкув и без кары гу обученю державного языка/языкув/:

а) і. засобляти доступность у прешколному вошколованю соотвітственных регіональных языкув вадь языкув меншин; вадь

іі. засобляти доступность у значнуй части прешколного вошколованя обученя соотвітственных регіональных языкув вадь языкув меншинства; вадь

iii. тримати єдну из мiр, котрi сyть у пережых пудпунктох i) и ii) у крайнюй мiрi гу тым ученикам, чiй фамiлiй просьяць сесе и число котрых розпозiрувуть достаточным гу сѣму; вадь

iv. засобляти и/вадь iнспiрвати хоснованя мiр, котрi згадувуть ся у пережых пудпунктах i)-iii) и де державнi органы не мавуть прямой компетенцiй у сферi прешколного вошколованя ;

b) i. обеспечити доступность у началному вошколованi соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншинств; вадь

ii. засобляти доступность у значнуй части началного вошколованя обучения соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншинства; вадь

iii. обеспечовати у рамках началного вошколованя обучения соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншин, ги складовой части школной программы; вадь

iv. примiнати єдну из мiр предписаных у пережых пунктох i)-iii) у крайнюй мiрi гу ученикам тых фамiлiй, котрi просьяць се и число котрых є достаточным гу сѣму;

c) i. засобляти доступность у середнѣму вошколованi обучения соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншин; вадь

ii. засобляти доступность у значнуй части середнѣго вошколованя обучения соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншин; вадь

iii. обеспечовати у рамках середнѣго вошколованя обучения соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншин, ги складовой части школной программы;

iv. примiнати єдну из мiр предписаных у пережых пунктох i)-iii) у крайнюй мiрi гу ученикам тых фамiлiй, котрi просьяць се и число котрых є достаточным гу сѣму;

d) i. обеспечовати доступность у професiонально-техничному вошколованi соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншин; вадь

ii. обеспечовати доступность у значнуй части професiонально-техничного вошколованя обучения соотвiтственных рeгiональных языкув вадь языкув меншин; вадь

iii. обеспечовати у рамках професiонально-техничного вошколованя обучения соотвiтствующих рeгiональных языкув вадь языкув меншин, ги складовой части школной программы; вадь

iv. примiнати єдну из мiр предписаных у пережых пунктох i)-iii) у крайнюй мiрi гу ученикам тых фамiлiй, котрi просьяць се и число котрых є достаточным гу сѣму;

e) i. обеспечовати штудованя рeгiональных и меншиновых языкув на унiверситетох и иншых висшых школах; вадь

ii. создавати условия про изученя сьих языкув ги дiсциплiн унiверситетского и висшого вошколованя; вадь

iii. iнспiрвати авадь пуцати фунговати на унiверситетах и у иншакых формах висшого вошколованя обучения рeгiональных языкув вадь языкув меншин вадь создавати условия про изученя сьих языкув, ги дiсциплiн унiверситетского вадь висшого вошколованя завто, бо держава не бавить опрeдiляющую роль у одношеню гу сiстемi висшого вошколованя пудпункты i) и ii) не годнi быти хоснованi;

f) i. обеспечовати фунгованя курсув про старшых и систему повишеня квалiфикацiй, де обучения у основном вадь цалком иде на рeгiональных языках вадь языках

меншин; вадь

ii. предлагати тотi языки ги дiсциплiны у вошколованi старшых и у сiстемi повишеня квалiфикацiй; вадь

iii. содiйствовати и/вадь iнспiрвати iнiциатiвы гу изученю таких языкув ги дiсциплiн у рамках програм про старшых и програм повишеня квалiфикацiй завто, бо державнi органы не мавуть прямой компетенцiй гу сферi вошколованя старшых;

g) принимати мiры про обеспеченя обучения iсторiй и культуры, котрi найшли отраженя у рeгiональному вадь меншиновому языку;

h) обеспечовати квалiфикацию и переквалiфикацию професорув, котрi удповiдали бы потребностям хоснованя пудпункту a)-g), гу котрому участник дав согласiе;

i) создати контрольный орган вадь органы, котрi будуть контроловати прiятi мiры и досягнути результаты в организаций вадь розвою обучения рeгiональных вадь меншиновых

языкув и будуть удвічати за пудготовлення періодичных докладув што будуть ся основовати на зобраних даных, котрі мавають быти обявлені.

2. У тум, што тыче ся вошколованя и у удношені гу иншим теріторіям, де регіональні языки вадь языки меншин традиційно не хоснують ся, участники обявуют ся, што ги число обывателюв, котрі хоснують регіональний язык вадь язык меншины пудттверджує се поволяти, інспіровати вадь обеспечовати обученя регіональных языкув вадь языкув меншин авадь сей язык на ушиткых стадіях вошколованя.

Статя 9. – Судові власти

1. Каждый участник обявує ся у одношені гу тым судовым округам, де число обывателюв, котрі хоснують регіональний язык вадь язык меншин оправдує указані ниже міры у соотвітствіі гу положеню каждого из сьых языкув и при условіі, што предоставлені сьым пунктом можности не розпозірують ся судёв, ги перешкоды про валовшноє веденя правосудя:

а) у крiмiнальному судочинствi:

i. обеспечовати, обы на просьбу єдної из сторун судовый процес ишов регіональным вадь меншиновым языком; и/вадь

ii. гарантовати звинуваченому право хосновати ся ёго вадь єї регіональным языком вадь языком меншин; и/вадь

iii. обеспечовати, обы устні вадь писемні просьбы и доказы свідкув не розпозіровали ся непринятї лиш завто, што они сформулёвані на регіональном языку вадь языку меншины; и/вадь

iv. складати за просьбов документи, язані гу крiмiнальному судочинству, на соотвітственум регіональном языкови вадь языкови меншин, при необходимости просити помуч товмача без дополнительных материалньх кельтункув про заінтересованой особы;

б) у цивiльному судочинствi:

i. обеспечовати, обы на просьбу єдної из сторун судовый процес ишов на регіональному языкови вадь языкови меншины; и/вадь

ii. кедь участник процесса мусить лично предстати перед судом, позволяти му хосновати свуй регіональний язык вадь язык меншины без дополнительных материалньх кельтункув про участника процесса; и/вадь

iii. позволяти подаваня документув и доказув на регіональных языках вадь на языках меншин; при необходимости просити помуч товмача;

с) у судочинствi административных правонарушень:

i. обеспечовати, обы на просьбу єдної из сторун судовый процес ишов на регіональному языкови вадь на языкови меншин, и/вадь

ii. кедь участник процесса мусить лично предстати перед судом позволяти му хосновати свуй регіональний язык вадь язык меншины; и/вадь

iii. позволяти подаваня документув и доказув на регіональных языках вадь языках меншин, при необходимости просити помуч товмача;

д) принимати міры гу тому, обы приміненя пудпунктув i)-iii) пережых пунктув б и с и хоснованя помочи товмача без дополнительных материалньх кельтункув про заінтересованой особы.

2. Каждый участник обявує ся:

а) не заперечовати у признаню юридичных документув, складеных у державах-участничках лем позад того, што они пудготовлені на регіональном языку вадь языку меншин; вадь

б) не заперечовати у признаню приготовленых межи участниками юридичных документув, складеных у державі-участничці лем позад того, што они складені на регіональному языкови вадь на языкови меншин и забезпечити можливість хосновати ся нима третёв заінтересованов сторонов, котра не хоснує сесі языки, у сітуаціі, коли содержания документа увiдомляє ся цитуючов особов (особами); вадь

с) не заперечовати у признаню приготовленых межи участниками юридичных документув, складеных у державі-учасничці лем позад того, што они складені на регіональном языкови вадь на языкови меншин.

3. Каждый участник обязує ся обеспечить доступ к текстам законодательных актов на региональных языках вадь языках меньшин майбулш тих, котри мавуть прямое отношение к особам, котри хоснують ся сьими языками и сьими законодательными актами, кедь се не предписано инак.

Статья 10. – Административные органы и государственные службы

1. В административных округах державы-участницы, де число обывателей, што хоснують региональные языки, вадь языки меньшин, оправдує долу указані міры, и подля положения каждого языка, участники мусять, накулько того годно быти:

а) i. засобляти, обы административные уряды хосновали ся региональными языками вадь языками меньшин; вадь

ii. засобляти, обы тоті наместники, котри суть у контакте з сосполством, хосновали ся региональными языками вадь языками меньшин в контактах з тима особами, котри апелувають к ним на сьих языках; вадь

iii. засобляти, обы особы, котри хоснують ся региональными языками вадь языками меньшин, могли подавать устно вадь письмом заявления (жадость) и доставати одвіт на сьих языках; вадь

iv. засобляти, обы особы, котри хоснують ся региональными языками вадь языками меньшин, могли подавать устно вадь письмом заявления (жадость) на сьих языках; вадь

v. засобляти, обы особы, котри хоснують ся региональными языками вадь языками меньшин, могли на законном основании указывать документы (свои папиря) на сьих языках;

б) слідити за доступностью про обывательство май активно хоснуемых административных документов и бланков на региональных языках вадь языках меньшин, вадь у двоязычном варианте;

с) позволяти административным урядам складати документы на региональном языковом вадь языковом меньшин.

2. Што ся тыче до местных и региональных урядов, на территории которых число обывателей, што хоснують региональные языки вадь языки меньшин, так оно оправдує долу указані міры, подля которых участники мусять ршати и/вадь подпорovati:

а) хоснования региональных языков вадь языков меньшин органами регионального вадь местного уряда;

б) возможность подачи особами, што хоснують региональные языки вадь языки меньшин, устной вадь письменной заявления на сьих языках;

с) опубликования региональными урядами их официальных документов такой так на соответствующих региональных языках вадь языках меньшин;

д) опубликования местными урядами их официальных документов такой так на соответствующих региональных языках вадь языках меньшин;

е) хоснования региональными урядами региональных языков вадь языков меньшин пуд час дебатов на сесиях их наместных органов, айбо, при сему не игнорovati хоснования государственного языка (языков)

ф) хоснования местными урядами региональных языков вадь языков меньшин пуд час дебатов на сесиях их наместных органов, айбо, при сему не игнорovati хоснования государственного языка (языков)

г) хоснования вадь одомашнювания традиционных и топонимично правдивых локальных названий на региональных языках вадь языках меньшин, а кедь треба, то уедно из названий на государственном языковом

3. Што ся тыче государственных функций, исполняемых административными урядами вадь инакыми особами, функционирующими од их имени, то там участники мусять на своей территории, де ся хоснують региональные языки вадь языки меньшин, подля положения каждого языка и накулько того годно быти:

а) засобляти при сповненю сьих функций хоснования региональных языков вадь языков меньшин; вадь

б) доволяти особам, што хоснують региональный язык вадь язык меньшин, подавать заявления и доставати одвіт на сьих языках; вадь

с) довозляти особам, што хоснують регіональний язык авадь язык меншин, подавати заявленя на сьых языках.

4. У цілех реалізації тих положень пунктов 1, 2, и 3, з котрыма оны ся согласили, участники мусять застачити єдну авадь булше з числа слідуючых мір:

- а) засобляти, кедь того є потребным, писемное и устное товмачення;
- б) осуществляти набор и, кедь того є потребным, пудготовку достаточного числа офіціальных особ и иншакых державных службовикув;
- с) сповняти, накулько того мож, просьбы державных службовикув, котрі овладають регіональным языком вадь языком меншин, про їх назначеня в район, де сесь язык хоснує ся.

5. Стороны мусять дозволяти по просьбі заинтересованых особ хоснованя вадь принятия фамілных имен на регіоналнум языкови вадь языкови меншин.

Статья 11. – Средства массовой информации

1. По отношению гу особам, што хоснують регіональні языки вадь языки меншин, на теріторіях, де комунікують на сьых языках подля положеня каждого языка, у туй мірі, у котруй просто вадь побочно поширюють ся компетенція, круг діятельства державного уряда, и без убытка про принцип независимости и автономности средств массовой информации, участники мусять:

- а) у туй степени, у якуй радіо и телевізії исполняють роль державної службы:
 - i. забезпечити фунгваня хоть єдної радіостанції и єдного тедевізійного канала, котрі голосять на регіональных языках вадь на языках меншин; авадь
 - ii. пудтримовати и/авадь содіяти отвореню хоть єдної радіостанції и єдного тедевізійного канала, котрі голосять на регіональных языках авадь на языках меншин; авадь
 - iii. принимати адекватні міри про то, обы структуры телерадіоголошеня предполагали наявность програм на регіональных языках авадь на языках меншин;
- б) i. пудтримовати и/авадь содіяти отвореню хоть єдної радіостанції, котра голосить на регіональных языках авадь на языках меншин; авадь
- ii. пудтримовати и/авадь содіяти виходжованю на регулярной основі радіопрограм на регіональных языках авадь на языках меншин;
- с) i. пудтримовати и/авадь содіяти отвореню хоть єдного телевізійного канала, што голосить на регіональных языках авадь на языках меншин; авадь
- ii. пудтримовати и/авадь содіяти голошеню на регулярной основі тедевізійных програм на регіональных языках авадь на языках меншин;
- д) пудтримовати и/авадь содіяти выробленю и поширєваню аудіо- и аудіовізуальной продукції на регіональных языках авадь на языках меншин;
- е) i. пудтримовати и/авадь содіяти отвореню и/авадь пудтримці хоть єдної новинкы на регіональных языках авадь на языках меншин; авадь
- ii. пудтримовати и/авадь содіяти публикованю на регулярной основі новинковых статей на регіональных языках авадь на языках меншин;
- ф) i. платити дополнительный кельтунок тих средств массовой информации, котрі хоснують регіональні языки вадь языки меншин, кедь законом предвижуєся фінансова помуч средств массовой информации у цілови; и/авадь
- ii. поширєвати фунгуючі міры фінансової помочи вуробленя аудіовізуальной продукції на регіональных языках авадь на языках меншин;
- г) помогати у пудготовці новинарюв и иншакых кадруп средств массовой информации, што хоснують регіональні языки авадь языки меншин;

2. Участники мусять гарантовати свободу прямого прииманя радіо- и телевізійных голошень из сосідных держав на языке, што ся хоснує у формі, ідентичной вадь близькуй гу регіональному языкови авадь языкови меншин, и не заваджати ретрансляції радіо и телевізійных голошень на такому языкови из сосідных держав. Равным кіпом они мусять слідити за тым, обы у печати не творили ся ниякі ограниченя подля свободы голошеня думок и свободного поширюваня информации на языкови, котрый хоснуєся у ідентичной формі авадь близькуй гу регіональному языкови вадь языкови меншин. Так, як исполненя висше упомянутых свобод сопровождаєся

мусайностёв и отвѣтственостёв, оно може пудпадати пуд дѣйствіе формалностей, условій ограниченъ и санкцій, предвидженых законом и необходимых у демократичному сосоолствѣ у интересах національного бізотшагу, теріторіальной цілости, бізотшагу обывательства, про удведеня безпорядкув и нарушительства, про охорону здоровья и сосполной моралности, про охрану репутаціи авады прав инших особ, про удведеня утѣканя конфіденціальной інформациі авады про пудтримку авторитета безпристрастности правосудія.

3. Участники мусять забезпечити обы интересы особ, што хоснують регіональні языки авады языки меншин были представлені вады были приняті у тых органах, котрі можуть быти создані у соотвѣтствіи из законом и из задачов гарантовати свободу и вшелиякі средства масовой інформациі.

Статья 12. – Культурні программы и способы іх засобованя

1. В отношеніи культурных программ и способов іх засобованя – а точнѣше: у бібліотеках, видеотеках, культурных центрах, музеях, архівах, высоких школах, театрах и кінотеатрах, ай у литературных работах и в кінопродукціи, в народнуй творчості, на фестивалях и культурных промыслах, капчаючи гев хоснованя новых технологий *inter alia* – участники мусять на теріторіи, де хоснують ся сесі языки, и кедь органы державного уряда мають компетентность, нашорені на йсе вады и играют конкретну роль у суй области:

а) подпоровати выше обявені области искусства выражена національной культуры, што характерні про регіональні языки авады языки меншин и засобляти вшелияким кіпом доступу гу сьым роботам, што ся пишуть на сьых языках;

б) про носителей иншаких языкув засобляти розвою вшелияким способом доступу гу сьым роботам на регіональных языках вады языках меншин путём поширёваня хоснованя товмачень, дублёваня, сінхронного товмачення и субтїтрук;

в) засобляти розвою доступа носителей регіональных языкув вады языкув меншин до сьых работ на иншаких языках путём поширёваня хоснованя товмачень, дублёваня, сінхронного товмаченя и субтїтрук;

г) засобляти, обы органы уряда, котрі отвѣчают за організацию вады пудпорованя вшелиякого кіпа культурных программ, по мірі придатности брали на позур знатя и практичное хоснованя регіональных языкув вады языкув меншин и іх культур в рамках ініціованных вады пудпорованных нима міропрятій;

е) застачити міры по засоблёваню органов уряда, што одвѣчают за організацию вады пудпорованя культурных программ, персоналом, який свободно владіе придатным регіональным языком вады языком меншины, окрем языка (языкув) другой части обывательства;

ф) пудпоровати прямое участие наместникув обывательства, што хоснуе данный регіональный язык вады язык меншин, у засобовані и планованіи культурных программ;

г) пудпоровати и/вады сприяти сотворенію органа вады органов, што отвѣчают за збераня и храненя копій презентованных вады публикованных работ на регіональных языках вады языках меншин;

и) кедь мусай создати и/вады спомагати пудпорованя и фінансованя товмачень и изгядовань на полю терминологіи, а конкретнѣше, з цілов пудпорованя и розвоя придатных админістративных, шефтовых, екологичных, социальных, технических и правовых терминологій вшитких регіональных языкув вады языкув меншин;

2. Што ся тыче инших теріторій, де регіональні языки вады языки меншин традиційно не хоснують ся, участники мусять, лем тоди, кедь число особ, што хоснують регіональні языки вады языки меншин, є оправданным, доволяти, пудпоровати и/вады сприяти культурным программам и засобляти іх так, як ся каже у выше указаному пункті.

3. У своей культурнуй політиці за гатарами, участники мусять одводити особое місто регіональным языкам вады языкам меншин, котрі репрезентувуть іх культуру.

Статя 13. – Економічний и сосполный живот

1. Што ся тыче економічної сосполної діяльности, то туй участники мусять, в масштабі цілої державы:

а) вувергти зо своїх законув усякі такі наказы, котрі неоправдано перечать хоснованя регіональных языкув вадь языкув меншин у документах, котрі односять ся гу економічного вадь сосполного живота, конкретно у договорах за найми, и у таких технічных документах, ги інструкції по хоснованю продукції и інструкції по експлуатації механізму;

б) запретити, обы у внутрених правилах компаній и у їх конфедінціальных документах были даякі такі розказы, што исключавуть вадь ограничувуть хоснованя регіональных языкув вадь языкув меншин, мінімально, у бесіді межи особамы, што хоснують єден и тот же язык;

в) виступаты проти такої практики, котра має ціль заваджати хоснованю регіональных языкув вадь языкув меншин в економічній и сосполній діяльности;

г) застачити и/вадь пудпоровати хоснованя регіональных языкув вадь языкув меншин через даякі иншакі міри, за котрі не пише ся у высше указаных пудпунктах.

2. Што ся тыче гу економічній и сосполній діяльности, то туй участники мусять, накулько доволяє компетенція державных орґанув и накулько того оправдано, на теріторії, де хоснують регіональний язык вадь язык меншин;

а) вклучати у свої фінансові и банкові інституції такі розказы, котрі допущавуть путём хоснованя процедур, што є природні про комерчеську практику, хоснованя регіональных языкув вадь языкув меншин при заповненю документув на выплату (чекув, векселюв и т. и) вадь других фінансовых документув, а кедь мусай, то засобити, обы такі розказы са обявляли;

б) в економічнум и соціалнум секторах, котрі ся находять просто пуд їх контролём (державный сектор), орґанізувати діяльність, направлену на розширєваня хоснованя регіональных языкув вадь языкув меншин;

в) заособляти, обы офіціалні інституції, такі ги: коргазы, дома про старезных людей и гуртожиткы, мали можность на прийомі у дохтора и при обслужовані особ, котрі хоснують регіональні языки вадь языки меншин и потребувуть уход за нима позад слабого здоровля, возраста вадь позад иншакых причин, на їх рудному языкови;

г) заособляти, таким ги треба путём, обы інструкції по техніці бізотшагу складали ся и на регіональных языках авадь языках меншин;

д) заособляти, обы інформація, што ся дає компетентныма державныма орґанами, и яка ся односить до прав хоснователюв, была на регіональных языках вадь языках меншин.

Статя 14. – Междержавні обміны

Участники мусять:

а) хосновати фунґуючі межи державами, у котрых аналогічний язык хоснує ся в ідентічній вадь похожуй формі, двастороні и многостороні договореня у сфері културы, вошколованя, інформації, професіональної пудготовки и непрерывного вошколованя вадь, при потребі, добивати ся заключеня таких договорень, про то, обы пудпорєвати розширєня контактув межи особами, котрі хоснують ся єдным и тым же языком у присталых державах;

б) в інтересах регіональных языкув вадь языкув меншин пудпорєвати и/вадь розвивати приграничне сотрудництво, конкретно, межи регіоналыма вадь містныма урядами, на теріторії котрых аналогічний язык хоснує ся в ідентічній вадь похожуй формі.

ЧАСТЬ IV ХОСНОВАНЯ ХАРТЫ

Статья 15. – Періодичні рапорты

1. Участники подавуть Генералному тайникови Рады Европы, у форматі, який пак вызначить Комітет Міністрів, періодичный рапорт про свою політику, яку оны проводятя подля II часті сїї Харты, и про міры, які оны приняли во исполненя тых розказув III часты, из котрыма оны согласили ся. Первый рапорт мае быти представленый на протягу рока, який слідує по вступленю в силу Харты по отношению заінтересованого участника; другі рапорты – з трьохроковым інтервалом по тому, як був представленый первый рапорт.

2. Своі рапорты участники мусять указати на людєх.

Статья 16. – Изученя рапортув

1. Рапорты, котрі подавуть ся Генералному тайникови Рады Европы, як того у 15 статі обявлено, розпізирувуть ся комітетом експертув, який мае создати ся по правилам 17 статі.

2. Подля закона создані органы вадь асоціації, котрі создали ся у державі-участничці, можуть просити Комітет експертув, обы вун перебзерав дакулько вопросов, што ся тычуть тых розказув, што участник мусів быт узяти на себе у III части сїї Харты. По конзультації з заінтересованым участником при пудготовці доклада, за який иде бесіда у долу слідуячому 3. пункті, комітет експертув може узяти на позур заявлену інформацію участникув. Сесі органы вадь асоціації годні ищи робити заявы, што ся тычуть політики, котра ся проводить участником подля II части.

3. На основі рапортув, котрі упомнянуті у 1. пункті, и інформації, што ся подає у 2. пункті, комітет експертув составляє доклад про Комітет міністрів. Сесь доклад мусить сопроводжати ся коментаріями и годен быти указанный Комітетом міністрів на людєх.

4. Доклад, про який ся говорить у 3. пункті, мае мати в собі, у тому числі, ідеї Комітета експертув про пудготовку Комітетом міністрів неодміної рекомендації єднуу авадь дакульком участникам.

5. Генеральный секретарь Рады Европы подає Парламентській асамблеї деталный дворочный доклад про хоснованя Харты.

Статья 17. – Комітет експертув

1. У склад Комітету експертув мае входити по єдному намістнику уд каждого участника. Членув Комітету мае назначати Комітет міністрів из числа особ-кандідатур, яких видвигає заінтересованный участник и котрі мавуть мати високі моралні кваліты и мусять быти знамі своюв компетентностєв у вопросах, што ся тычуть до Харты.

2. Члены Комітету назначавуть ся на 6 рокув и годні быти назначені и на слідуячий період. Член Комітету, котрый по якомась причинам за цілый срок не годен заняти свуй пост, мае быти заміщеним за процедуров, про яку ся пише у 1. пункті. Заміщавучий єго член Комітету мае завершити строк призначеня своего пережника.

3. Правила процедуры мае принять Комітет експертув. Єго Секретаріат призначає ся Генералным секретарєм Европської Рады.

ЧАСТЬ V ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНІ РОЗКАЗЫ

Статья 18.

Сеся Харта открыта про пудписаня державами – членами Рады Европы. Она мае быти ратифікована, пріята вадь затверджена. Документы про ратифікованя, пріяты авадь затвердження мають ся здати на храненя Геральному тайнику Рады Европы.

Стаття 19.

1. Сеся Харта вступає в силу у первий день місяця, што стає по сконченю трёхмісячного строка от дня, як пять держав – членув Рады Европы укажуть соглашеня узяти на себе вшиткі розказы, што обявлені у суй Харті и подля процедуры, што обявлена в 18 статі.

2. Што ся тыче вшиткых иншакых держав – членув, котрі пак укажуть согласіє приняти на себе розказы, што обявлені у суй Харті, так оны вступають в силу в первий день місяця, што стає по сконченю трёхмісячного строка от дня, як ся здала на храненя ратіфікована грамота вадь документ про приняты и утверждєня.

Стаття 20.

1. По тому, як сеся Харта вступила в силу, Комітет мініструв Европської Рады годен посиловати любую державу, котра не є членом Рады Европы, прикапчати ся гу суй Харті.

2. Што ся тыче любой иншакої держави, котра ся прикапчує туды, Харта вступає в силу такой у первий день місяця, што стає пп сконченю трёхмісячного строка от дня, як ся здав на храненя документ про прикапчованя Генералным тайником Европської Рады.

Стаття 21

1. Даяка иншака держава вправі при пудписувані вадь пуд час здачи на храненя ратіфікаційної грамоты вадь документа про прыяты, утверждєня вадь присоединєня учинити єдну вадь булше замерыковань гу 2-5 пунктам 7 статі сїї Харты. Даякі иншакі замерыкованя робити не мож.

2. Даяка иншака Договарна держава, яка зробила замерыкованя так, ги тото ся пише у выше указаному пункті, годна вадь докус вадь лем мало отзивати ёго путём извіщеня, котрое направляє Генералному тайникови Европської Рады. Отзиваня замерыковань вступає у силу от дня получєня Генералным тайником такого извіщеня.

Стаття 22

1. Каждый участник годен хоть коли денонсоваты сєсю Харту путём направлення извіщеня Генералному тайникови Европської Рады.

2. Такое денонсованя вступає в силу у первий день місяця, што стає по сконченю трёхмісячного строка от дня получєня извіщеня Генералным тайником.

Стаття 23

Генералный тайник Европської Рады извіщає державы–члены Рады Европы и вшиткі иншакі державы, што ся прикапчали до сїї Харты, про:

- a) вшиткі пудписованя;
- b) здачі на храненя вшиткых ратіфікаційных грамот, документув про приняты, утверждєня вадь прикапчованя;
- c) вшиткі даты втуплєня в силу сїї Харты так, як тото ся пише у 19 и 20 статях;
- d) вшиткі извіщеня про хоснованя розказув 3 статі, 2 пункта;
- e) вшиткі иншакі діяня, извіщеня вадь переказованя, котрі удносять ся гу суй Харті.

У пудтверждєня сєго нижепудписані надлежачым кіпом на вто уполномочєні пудписали сєсю Харту.

Звершило ся у Стразбургу 5 новембра 1992 года на англійцькум и французькум языках, обадва тексты єднако аутентічні у єдинственум єгземпярі, котрый здає ся на сохранєня у архівы Союза Европы. Генералный тайник Союза Европы удправляє завірені копії каждой державі-членови Союза Европы и дануй державі, котру пригласили прикапчати ся гу суй Харті.